

# מיגו דהעזה

## מקורות

בבא בתרא לו עמ' א "הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא" – "דאי בעי אמר לקוחות הן בידי";  
בבא מציעא קב עמ' ב "בעו מיניה מרבי ינאי" – "שוכר מהימן בשבועה"; תוס' ה עמ' א ד"ה "ובא  
בזמנו", רמב"ן ד"ה "ואמר לו פרעתיך בתוך זמני"; שו"ע חו"מ סי' ע"ח סע' ד, גר"א שם סק"כ;  
קצות שם סק"ה, קובץ-שיעורים אות כ"ז, ש"ך כללי מיגו סי' פ"ב סק"ו.

## שאלות

- א. מה ניתן ללמוד ממעשה דהנהו עיזי לדין מיגו דהעזה? בבא בתרא לו עמ' א "הנהו עיזי דאכלי  
חושלי בנהרדעא" – "דאי בעי אמר לקוחות הן בידי".
- ב. מדוע מיגו דהעזה לא מועיל לפטור משבועה? קצות סי' עח סק"ה, קובץ-שיעורים אות כ"ז, ש"ך  
כללי מיגו סי' פ"ב סק"ו.
- ג. מהו ספק הגמרא לגבי פריעה ביום הכתוב בשטר? בבא מציעא קב עמ' ב "בעו מיניה מרבי  
ינאי" – "שוכר מהימן בשבועה".
- ד. מה היתה גירסת התוספות בסוגיא ומה היתה גירסת הרמב"ן? תוס' ה עמ' א ד"ה "ובא בזמנו",  
רמב"ן ד"ה "ואמר לו פרעתיך בתוך זמני".
- ה. מדוע לדעת תוספות, והראב"ד המובא ברמב"ן אי אפשר לעשות מיגו שהיה טוען פרעתיך היום  
– הרי לו היה טוען כך באמת היה נאמן? מה דעת הרמב"ן בזה?
  - ו. מהם שני תירוצי הקצות לקושייתו על התוספות? סי' עח סק"ה.
  - ז. כיצד פסק השו"ע? שו"ע חו"מ סי' ע"ח סע' ד, גר"א שם סק"כ.

## מהלך השיעור

האם דברי ר"ל השולל טענת 'פרעתיך בתוך זמני' נאמרו גם כשבא ותבעו בזמנו? מחלוקת תוס'  
וראב"ד אם לומר מיגו ביומא דמישלם זימניה. מהו המקור למיגו דהעזה? מחלוקת ראשונים – האם  
אומרים מיגו דהעזה? מה הסברא לומר או לא לומר מיגו דהעזה? – לכאורה תלוי בהגדרת מיגו  
בתור כח טענה או נאמנות, אבל אפשר שנחלקו בתוך סברת מיגו בתור כח טענה. למאן דאית ליה  
מיגו דהעזה – לאילו עניינים הוא מועיל ולאילו לא? הבחנה בין רמות שונות של העזה. גרנ"ט –  
הסברא שמיגו פוטר משבועה תלוי בהגדרת חיוב השבועה – ממון או לא. קוב"ש – הסברא שמיגו  
פוטר משבועה תלוי בהגדרת מיגו כח טענה או נאמנות.

## שיעור

### א. מיגו בטענת פרעתי ביומא דמישלם זימניה

ר' ינאי (ב"מ קב עמ' ב) הסתפק האם עביד אניש דפרע ביומא דמישלם זימניה – כלומר, האם שוכר נאמן לומר שנתן את הכסף בבוקר כשהמשכיר תובעו בסוף היום (רש"י)? על מי חובת הראיה? את ספקו של ר' ינאי אפשר להסביר בשני אופנים: א. האם על השוכר להביא ראיה ממש ואין די בשבועה? ב. האם על השוכר להישבע ולהיפטר או על המשכיר להישבע ולקחת? ר' יוחנן פשט שהשוכר נאמן לומר שפרע ביום החיוב, ורש"י הוסיף שנשבע שבועת היסת כדין הכופר בכל. סוגיתנו מבוססת על מסקנת הגמרא שם, ומוסיפה לשאול על פריעה בתוך הזמן. כאן נחלקו אביי ורבא הסוברים שנאמן בטענתו, עם ר"ל הסובר שאינו נאמן כיון שחזקה אין אדם פורע תו"ז, וכך מסקנת הסוגיא. כיון שאם היה אומר פרעתיך היום היה נאמן, הקשו הראשונים מדוע לא יהיה נאמן בטענת פרעתיך תו"ז במיגו דפרעתיך היום? ואם נאמר שאכן אינו נאמן – למה לא פשטה הגמ' את הספק להלן האם אומרים מיגו במקום חזקה מדברי ר"ל עצמו שלא קיבל מיגו כזה?

תוספות והראב"ד גרסו בסוגיתנו "אמר ר"ל...ובא בזמנו ואמר לו פרעתיך בתוך זמני", כפי שהעיר מהרש"ל, לכן הקשו למה לא התחשבנו במיגו זה, והסיקו שלא מקבלים אותו. אבל הרמב"ן לא גרס "ובא בזמנו", ולדעתו מדובר בתוך הזמן, לכן אין תביעה של הנושה אלא רק טענה של החייב שפרעו עוד קודם לכן, בתוך הזמן. לדעת הרמב"ן ספק הגמרא אם אומרים מיגו במקום חזקה הוא גם כשבא ביום הפרעון, ומסקנתה מתייחסת גם למיגו בנדון זה.

לדעת תוספות (ד"ה "ובא בזמנו") הסיבה שאי אפשר לעשות מיגו שהיה אומר פרעתיך היום היא, כיון שזה מיגו דהעזה, שחוצפה היא לומר לתובע שהוא משקר, ואין לתלות ששכח באותו יום שכבר פרע לו. ממילא מובן למה אי אפשר להוכיח מכאן שאין אומרים מיגו במקום חזקה, שהרי זה מיגו חלש דהעזה שאינו מתקבל, ושאלת הגמרא היתה לגבי מיגו רגיל.

### ב. מיגו דהעזה

המקור לכך שמיגו דהעזה מתקבל, הוא המעשה בעיזי דאכלי חושלי בנהרדעא (עיזים שאכלו שעורים קלופות), והניזק תפס אותם בחובו. אבוה דשמואל פסק שיוכל לטעון שאכלו עד כדי דמיהן של העזים, מיגו שהיה טוען שהעזים לקוחות הן בידו (ב"ב לו עמ')

א. מכאן למדו שמיגו שיש בו העזה כלפי בעה"ב שיודע בשקרו – מתקבל גם כן. אמנם רשב"ם (שם) כתב שנאמן רק בשבועה, ומכאן שמיגו דהעזה אינו פוטר משבועה (ראה להלן מחלוקת בזה).

לאור סוגיא זו, הקשה הקצות (סי' עח סק"ה) על התוספות ששללו מיגו דהעזה – הרי אומרים מיגו דהעזה בממון, ורק לפטור משבועה לא אומרים אותו. כדי לתרץ את הקושיא על תוס' מדין עיזי – העיר הקצות שהיה אפ"ל שההוכחה מעיזי דאכלי חושלי היא רק לגבי מיגו שאינו כל-כך מעיז, אלא אומר שקנה אתמול או קודם, לעומת טענת 'פרעתיך היום', שהיא העזה גדולה לומר לחברו שאינו זוכר מה שעשה באותו יום, ובעצם לטעון שהוא משקר במצח נחושה, ורק מיגו כזה שללו התוס'. אבל הוכיח מהאפשרות למיגו בטענת 'נאנס המשכון' מיגו ד'החזרתי לפני שעה' (ע"פ חו"מ סי' עב סי"ח), שבממון אומרים מיגו מטענה שאינו מעיז בה לטענה שמעיז בה מאוד. ושבה הקושיא על התוס'.

הקצות תירץ שתוספות סוברים שאין אומרים מיגו דהעזה גם בממון. אלא שלפי זה קשה – איך יסבירו את עיזי דאכלי חושלי, והלא שם המיגו כרוך בהעזה? על זה תירץ הקוב"ש (ב"ב אות כז), שבעיזי דאכלי חושלי באמת נאמן במיגו, שם הוא מופיע בתורת כח-טענה. אבל כאן כיון שהוא נגד חזקה אין די במיגו מתורת כח טענה אלא צריך מיגו של בירור האמת – וזאת אין לנו במיגו דהעזה.<sup>א</sup>

הקצות (שם) הוסיף ודקדק בלשון הראב"ד (הנ"ל), שלא שלל את המיגו בגלל בעיית העזה, אלא בגלל שרוב בני"א אינם פורעים בזמנם. אך הקשה עליו – מה בכך שרוב בני-אדם אינם פורעים בזמנם – סו"ס יש אפשרות לטעון כך, ויש מיגו? לכן פירש את דברי הראב"ד, שנגד חזקה מועילה רק סברת הפה שאסר הפה שהתיר, שהוא מיגו חזק ביותר<sup>ב</sup> – כגון שעומד לאחר זמנו ואין נגדו חזקה, ורק כיון שאמר שפרע תוך זמנו מתעוררת נגדו חזקה, שהוא עצמו יצר אותה בדיון זה. אבל כשעומד ביוםא דמישלם זמניה עדיין חזקתו שלא פרע עד שלא יטען, וזהו שאמר הראב"ד רובא דאינשי לא פורעים גם בזמנם. כיון שכך אין כאן הפ"ש הפ"ש, אלא מיגו רגיל שהחזקה מבטלת אותו.

א. בנושא זה – מיגו כנאמנות או כח טענה – ראה גם שיעורים: מיגו במקום חזקה, מיגו לחיזוק עדים, טוען וחוזר וטוען, מיגו למפרע, מיגו במקום עדים, עדי שנתיים וירידה לפירות, מפלניא זבינתה, מיגו במקום עדים, רבה בר שרשום.

ב. י"א שאינו מכללי המיגו וכוחו גדול יותר, עיי' מחנ"א הל' איסו"ב פי"ח הל"ז.

הש"ך (כללי מיגו, סי' פב סק"ו) הביא את דברי הנימו"י (ב"ב יט עמ' א בהרי"ף ד"ה "יכל לטעון"), ודקדק מדבריו שלא אומרים כלל מיגו דהעזה. אמנם ילה"ע שהנימו"י כ' בפירוש שלא אומרים מיגו ממעיו לשאינו מעיו כדי לפטור משבועה, ולא שלל מיגו זה בממון. מ"ש הש"ך שהיה לו לכתוב בקיצור דמיגו לאפטורי משבועה לא אמרין כלל – הנימו"י יסבור כרא"ש (שיובא להלן) שאומרים מיגו לאפטורי משבועה, ורק מיגו דהעזה לא אומרים כדי לפטור משבועה.<sup>3</sup> נמצא שלבד מהתוס' והרא"ש ריש פ"ז דשבועות, לא מצאנו בדברי הראשונים מי שחולק במפורש על מיגו דהעזה בממון. אמנם הש"ך דקדק מדברי הד"מ והסמ"ע שציטטו את הנימו"י השולל מיגו דהעזה, אך לא צטטו את סוף דבריו המסייגים שזה דוקא בשבועה, ולמד מכאן שלדעתם אין אומרים כלל מיגו דהעזה.<sup>4</sup>

הש"ך הביא כמה דוגמאות בהן מיגו דהעזה מועיל לממון: דברים העשויים להשאל ולהשכיר ונמצאו ביד אחר – מרא-קמא נאמן לומר שגנבם במיגו שהיה אומר שהשאלם לו. זאת, למרות שהיה מעיו פניו לו היה טוען כך, שכן הלה יודע שלא השאלם לו. שדה זו של אבותי היתה וכו' – נאמן מיגו שהיה אומר ממך לקחתי, למרות שהלה יודע שלא לקחה ממנו (כתובות טו:), ועוד דוגמאות.

את המחלוקת אם לומר מיגו דהעזה, יש לפרש בשתי דרכים:

1. אם מיגו מבוסס על הוכחת נאמנות – מיגו דהעזה אינו מועיל, כיון שיתכן שהוא שקרן אבל לא מוכן להעיו פנים כל כך בשקר גדול. מעין זה אמר רבה בהסבר שבועת מודה במקצת "והאי בכליה בעי דניכפריה, והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיו פניו בפני בעל חובו" (ב"מ ג' עמ' א). אבל אם מיגו הוא 'כח הטענה' – כלומר, שהאפשרות לטעון ולזכות הופכת לזכות קיימת בממון (עיין חידושי ר"ש שקאפ ב"מ סי' ה) – סוף סוף יש לו כח טענה שהיה יכול לטעון ולכן נאמר מיגו דהעזה.

2. אפשר לסתור את הצד השני של החקירה הנ"ל, ולהסביר שגם אם נאמר שמיגו מבוסס על כח הטענה – יתכן שמיגו דהעזה לא יחשב כח העומד לזכותו. מעין זה מצאנו לגבי מיגו בטענה שאינה שכיחה, שכתב הש"ך שאינו מיגו (כללי מיגו סי' פ"ב אות ז'). הסברא היא, שכיון שנדרש ידע מיוחד (טענה שאינה שכיחה) או מאמץ נפשי מיוחד (מיגו דהעזה) טענה זו והכוח שהיא נותנת אינם עומדים לזכותו.

ג. באמת כבר השיג אמרי-ברוך (על הגיליון שם) על הש"ך בהבנת הנימו"י.

ד. עיין בפרק שלישי שיעור 'מפלניא זבינתה דזבנה מינך' הערה יא בשם קרני ראם, שלפי דבריו יתכן שגם הרשב"ם סובר שאין אומרים בממון מיגו דהעזה.

לפי זה נראה שהסובר מיגו דהעזה יאמר שזהו כוח העומד לזכותו גם אם קשה יותר לטעון אותו, שאין אנו צריכים אפשרות שווה לטעון את הטענה הטובה יותר, אלא עצם האפשרות יוצרת את הכח.<sup>7</sup> לעומתו, הסובר שמיגו דהעזה אינו מועיל יאמר שגדר כח הטענה הוא שהיה יכול בנקל לטעון את הטענה האחרת, והיא זמינה לגביו במידה שווה לטענה שהשתמש בה, אבל כאן כיון שהיה צריך להעזיז כדי לטעון – אין טענה זו עומדת לזכותו.

### ג. מיגו דהעזה לפטור משבועה

לדעת ר"י מיגש (מובא ברא"ש שבועות פרק שביעי סי' ג') והרמב"ם (מלוה ולווה פר' י"ג הל' ג') אין אומרים כלל מיגו לפטור משבועה. נראה שלדעתם מיגו הוא כח טענה להשגת הממון ולא בירור נאמנות, וכשנדרש בירור נאמנות ע"י שבועה – המיגו לא יכול להחליף אותה. עוד יש לומר, שכיון שיש צורך בבירור טוב של נאמנות ע"י שבועה, מיגו לא מועיל גם אם נאמר שהוא מברר נאמנות. הרא"ש (שם) משיג על ר"י מיגש וטוען שכל שבועה מובילה בסופו של דבר לממון, שהרי אם לא ישבע ישלם, לכן לדעתו אין לחלק בין הנושאים ומיגו מועיל גם לפטור משבועה, והמקרים שמצאנו שבהם לא הועיל היו מחמת מיגו דהעזה, שאינו מועיל אף בממון (שבועות שם).

הגרנ"ט (סימן קעט אות ד) חקר אם יסוד חיוב השבועה הוא ממון אלא שאפשר להיפטר ממנו בשבועה, או שהשבועה היא עיקר החיוב וכשאינו נשבע מתחייב ממון.<sup>8</sup> האחרונים מסבירים שלדעת ר"י מיגש גדר חיוב שבועה שונה במהותו מממון. מה שמשלמים אם לא נשבעים הוא תוצאה מאי-השבועה. אבל לדעת הרא"ש בכל מקרה של חיוב שבועה החיוב היסודי הוא ממון, אלא שניתנה לנתבע אפשרות להיפטר ע"י שבועה. לפי זה השבועה היא במקום ממון וכמו שמיגו מועיל לממון יועיל גם לשבועה.

כיון שר"י מיגש לא חילק בין סוגי המיגו – רק הרא"ש השיגו וסתר ראיותיו בחילוק שבין מעיז לאינו מעיז – משמע דלא סבירא ליה לר"י מיגש חילוק זה, ובמקום שבו מועיל מיגו – יועיל גם מיגו דהעזה. לכן, כשמצא שמיגו דהעזה אינו מועיל בשבועה – הסיק ששום מיגו אינו מועיל בה.

ה. אך עדיין יתכן שידה שטענה שאינה שכיחה אינה מועילה כיון שאפילו אינו יודע אודותיה, לכן אינה נחשבת כח המצוי בידו, לעומת מיגו דהעזה המצוי בידו אלא שהוא מחליט שלא להשתמש בו.  
ו. ראה להלן פרק שלישי בשיעורים 'מחויב שבועה ואינו יכול להישבע', 'נסכא דר' אבא', שם הקשינו על שיטה זו.

הרא"ש עצמו מודה שמיגו דהעזה לא יועיל לפטור משבועה (שבועות פר' ז' סי' ג', ש"ך שם, סק"ו). זו גם דעת הרשב"ם הנ"ל, וכך פסקו ד"מ וסמ"ע (חור"מ סי' פב). הש"ך (חור"מ סי' פב, קונטרס כללי מיגו סק"ו) כתב שאע"פ שמעיו לכפור כדי להיפטר מממון – אינו מעיז לכפור כדי להיפטר משבועה. הקוב"ש (הנ"ל) הסביר את דבריו לפי החקירה אם מיגו הוא נאמנות או כח טענה. כדי לפטור משבועה צריך בירור והוכחה, ובמיגו דהעזה אין בירור שהרי אין כאן אנן סהדי שאם היה שקרן היה אומר שקר יותר טוב, כיון שלא היה מעיז. אבל יש כאן כח הטענה שהרי סו"ס אילו היה טוען היה מקבל את כספו, ומועיל לעניין החזקת הכסף. בדומה לשבועה – גם נגד חזקה צריך את החלק המכרר שבמיגו, ולכן מיגו דהעזה אינו מועיל. עוד כתב הקוב"ש (שם) שאדם מוכן להעזי בטענותיו ולשקר כדי להיפטר מממון אך לא כדי להיפטר משבועה, וסברא היא שפוחד יותר מאימת השבועה בינו לבין המקום ולא יעזי להיפטר ממנה בשקר.

במיגו דהעזה יש כמה רמות: 1. כשיודע שחברו מכיר בשקרו. 2. כשחברו נתן לו דבר מתוך אמון. 3. כשחברו עשה לו טובה.

הש"ך מחלק בין הרמה הראשונה לשניה – הראשונה אינה נקראת מיגו דהעזה ולכן תועיל, כמו בעיזי דאכלי חושלי שידע שחברו מכיר בשקרו, שהרי לא מכר לו את העיזים. אבל הרמה השניה ובודאי השלישית כבר נקראת העזה ולא מועילה, דומיא דשבועת השומרין או מודה מקצת שמיגו דהעזה לא יפטור מהם. אמנם בהמשך דבריו חזר בו, והכריע שלפטור משבועה לא מועיל מיגו דהעזה גם מהסוג הראשון, וכמו בעיזי דאכלי חושלי שצריך להישבע כדי לקבל את מה שתפס.<sup>1</sup>

הרא"ש מגביל כלל זה שאין אומרים מיגו דהעזה. לדעתו אדם אינו נאמן להיפטר בשבועה במיגו שהיה אומר להד"מ, מטעם שהיה מעיז, אך דין זה קיים דוקא בשומרים ומודה במקצת, דהוי מידי דכפירה והוי העזה. פירוש הדבר, שכשחברו הפקיד אצלו והאמינו, או שהלווה לו כסף – הרי טענת להד"מ היא כפירה באמון שהיה ביניהם. מה שאין כן אם לא הפקיד אצלו, ולא נוצרו קודם קשרי-אמון ביניהם, כגון חוב לשכיר שעבד אצלו. מעיקר הדין השכיר אינו צריך להישבע כדי לקבל את שכרו, וחכמים הם שתקנו שבועה כדי למנוע תשלום-יתר. במקרה זה מיגו יועיל לפטור משבועה וזו דעת שמואל (שבועות מה עמ' ב). זהו כנראה עומק פירושו של המשפט "אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו", כמ"ש תוס'

ז. כדברי הרשב"ם ב"ב לו. והריב"ש המובא בש"ך.

בסוגיא דרבה.<sup>17</sup> גם נימו"י (ב"ב יט ע"א בדפי הרי"ף) פירש כך את דברי רבה, והסיק שאין אומרים מיגו דהעזה לפטור משבועה בנידון עיזי, ודלא כרש"י (ב"מ שם). אמנם מחלוקת גדולה היא, וכמ"ש הש"ך שם בשם רבים מהפוסקים – תוס', רא"ש עצמו בחידושו לכתובות ובתשובה, מרדכי ועוד – הסבורים שאומרים מיגו דהעזה גם לפטור משבועה.

#### ד. מיגו ביומא דמישלם זימניה

השו"ע פסק (סי' עח ס"ד) שאם אמר בסוף היום 'פרעתיך תוך זמני', נאמן מיגו שהיה טוען פרעתיך היום, ודלא כתוס', כפי שהעיר הגר"א (סק"כ), אלא כבעה"ע ובעה"ת (שער ששה-עשר) שלא חילקו בכך. נראה שלדעתם אומרים מיגו דהעזה לפטור משבועה. אמנם הגר"א עצמו ציין (סקי"ח) שבכל המקומות פסק השו"ע כתוס' שאין אומרים מיגו דהעזה לפטור משבועה, ונמצאו דבריו סותרים זה את זה.

ח. ב"מ ג עמ' א ד"ה "מפני מה אמרה תורה", וכבר הוזכרה סברא זו לעיל.